

# מה עושות האיילות

כתבה: לאה גולדברג

איירו: מרב סלומון, עמית טריינין, שירז פומן, ענת ורשבסקי,  
נעם וינר

הוצאת ספרית פועלים

כיתה א'  
ספר 4



## על הספר

"מה עושות האיילות בלילות?"  
הן עוצמות את עיניהן הגדולות.  
הן שולבות את רגליהן הקלות,  
ישנות האיילות בלילות."

[מה עושות האיילות, לאה גולדברג]

בספר "מה עושות האיילות" מקובצים שירים וסיפורים אהובים מאת לאה גולדברג [1911-1970] שנכנסו לפנתיאון העברי לצד שירים מוכרים פחות שנעים להכיר. כל שירי הספר טבועים בחותם אהבת האדם, התקווה והאופטימיות של לאה גולדברג. הספר "מה עושות האיילות" הוא ספר שיריה הראשון לילדים. הספר יצא לאור לראשונה בשנת 1949 ומאז ליווה דורות של ילדים ישראלים במילים ובמנגינה. הספר מוגש עתה לקוראים הצעירים, ואנו תקווה כי הקסם שבכתיבה של גולדברג יפתח שער גם בליבם.

## מפגש ושיחה בכיתה

### מתי קוראים את הספר?

מומלץ לחזור ולקרוא בספר בכל זמן מתאים, גם בכיתה ב'.  
תוכלו להקדיש פינה שבועית קבועה ל"שיר מאת לאה גולדברג", שבה תקראו בכל פעם שיר נבחר. כדאי לשוב ולחזור לקרוא שירים אהובים במיוחד, ואם השיר מולחן, לשיר אותו.

### בחירת שירים לקריאה בכיתה:

כשהספר מגיע, כדאי לעיין בו ולבחור שירים שיתאימו לקריאה ולפעילות בכיתה:  
שירים לתקופה מסוימת בשנה  
שירים על נושאים שדיברתם עליהם בכיתה  
שירים המשיקים לתחומי לימוד מסוימים  
שירים מולחנים שכדאי להשמיע בכיתה

בכל פעם תוכלו להציג לפני התלמידים והתלמידות שירים מסוימים ולעודד אותם לבחור בעצמם את השיר שירצו לשוחח עליו בכיתה לפי הסקרנות המתעוררת בהם עם קריאת הכותרת, התבוננות באיור הנלווה לו או מידת ההיכרות המוקדמת עם השיר.

### רעיונות לשיחה בעקבות הספר:

- אילו ספרים נוספים של לאה גולדברג אתם מכירים? האם יש בספר יצירות שכבר הכרתם?
- מדוע, לדעתכם, השם שנבחר לספר הוא "מה עושות האיילות"?
- כדאי להקדיש זמן לקריאה בקול ולשוב ולקרוא שירים שהתלמידים והתלמידות אהבו במיוחד.

## היכרות עם שיר - הדגמה

### "מה עושות האיילות"

על כך שבחשכת היער הקולות הללו עלולים להפחיד את האיילות הישנות, ושהירח, הוא שדואג לשנתן של האיילות. **חלומות** - כדאי לשאול: על מה אתם חולמים בלילה? האם אתם זוכרים חלום טוב? האם ישנו חלום ששב ומופיע? על מה, לדעתכם, האיילות יכולות לחלום?

**קריאת הבית השלישי** - לאחר הקריאה כדאי לשוב לאיור ולחפש בו את החלום. ייתכן שיהיו שיאמרו, "זה לא ייתכן", "זה לא קורה באמת". במקרה כזה כדאי לעצור ולחשוב יחד: האם השיר הוא רק על מה שקורה במציאות? מה מאפשר לנו השיר כשהוא מציג לפנינו חלום ודמיון? האם החלום של האיילות מוכר לכם מעולמכם?

**להתעורר** - אפשר לשאול: מי מעיר אתכם בבוקר? איך אתם מתעוררים? לעבור לבית האחרון ולשאול: מי היא איילת השחר?

**להרחבה** - כדאי להציג את הביטוי "**איילת השחר**" ולחשוב יחד מדוע כך נקראת תחילת הזריחה.

**קריאה רציפה ושירה** - לאחר ההיכרות עם השיר כולו כדאי לחזור ולקרוא אותו ברצף, להכיר את הלחן שיצר יוני רכטר **ולשיר אותו יחד** בתום הפעילות ובהזדמנויות שונות.

**לפני קריאת השיר** - כדאי להציג תמונה של איילה, למשל **אייל הכרמל**, ולהתוודע לבעל החיים. כדאי גם **להאזין למנגינת השיר ללא מילים**, ואם מתאים, לשאול אם מישהו מזהה את השיר.

**שאלת פתיחה** - מה אתם עושים בלילות? כדאי לכתוב את התשובות השונות של התלמידים והתלמידות ולשאול: מה, לדעתכם, עושות האיילות בלילות? כדאי לכתוב את התשובות השונות לצד התשובות על השאלה הקודמת ואז לקרוא את הבית הראשון. אפשר לבקש מהתלמידות ומהתלמידים להדגים כיצד האיילות ישנות בלילות.

**התבוננות באיור** - תוכלו להתבונן יחד באיור ולבחון כיצד האיילות ישנות. בשלב זה אפשר לבחון: אילו דמויות נוספות נמצאות באיור מלבד האיילות? כיצד מופיעות הדמויות השונות: כדמויות של ממש? כצלליות?

**המשך השיר** - כדאי להציג את השאלה שבפתח הבית השני: "מי שומר על חלומן המתוק?" וממנו להמשיך ולקרוא את הבית כולו.

מי הם **הפוס והתן**? כדאי להציג את בעלי החיים הליליים הללו לפני הכיתה ולהאזין לקולות **יללת התנים** ו**קריאות הכנס**. אפשר לשאול: האם אילו קולות נעימים? כדאי לעמוד



## בעקבות השירים

גם לשיר את **השירים המולחנים** ולחשוב על ההתאמה בין המילים לשיר: האם אתם אוהבים את המנגינה? האם היא מתאימה, לדעתכם, לשיר?

### העשרה:

**מה עושות האיילות? - שיר מונפש**

**מחרוזת שירי לאה גולדברג**

**ניתן להתאים ללמידה מרחוק.**

שימו לב ל**הסברים** שמלווים חלק מהשירים. הם מספרים על הרקע לשיר ועל מקורות ההשראה של המשוררת. כדאי לקרוא את ההסברים ולהכיר אותם לתלמידים ולתלמידות. כדאי לקרוא את השיר פעם נוספת לאחר החשיפה להסבר ולחשוב יחד על הקשר בין ההסבר לבין השיר.

כדי להעצים את החוויה ניתן **ליצור** בעקבות השירים: **להכין** כובע קסמים, **להתבונן** בסרטוני טבע המתעדים איילות או חסידות, **לצאת לטבע** ולחלוק **סיפורים אישיים** על חלומות אישיים, על אנגדות אהובות או על קשר לבעלי חיים. אפשר

## איורים

כמחווה ללאה גולדברג ולמאייר המקורי של הספר, **אביה נבון**, נבחרו ארבע מאיירות ומאייר אחד שיאיירו את הספר מחדש. כדאי לקרוא עליהם בסוף הספר.

### הצעות בעקבות האיורים:

**איורים אהובים** - מדפדפים בספר בזוגות וכל אחד ואחת משתף באיור שאהב במיוחד. מתבוננים בפרטים ומשוחחים: מה אהבת באיור? מה גילינו מהתבוננות משותפת?

**מציירים בעקבות שיר** - כל תלמיד בוחר שיר ומצייר ציור בהשראתו. התלמידים והתלמידות מתבוננים בציורים של חבריהם ומנסים לנחש לאיזה שיר מתאים כל ציור.

**מאיירים בשני גוונים** - כדאי להתבונן בצבעים המעטים שנבחרו לאיור השירים ולהתרשם מהמגוון העשיר של איורים שניתן לייצר באמצעות שני צבעים ודף לבן. כדאי לתת לתלמידות ולתלמידים להתנסות באיור במגוון צבעים ולאחר מכן לצייר את אותו איור בשני גוונים בלבד. לאחר מכן אפשר לבחון את החוזקות של איור רבגוני ואת החוזקות של איור בעל גוונים אחדים.

**מי המאייר או המאיירת?** מציגים לפני הכיתה כמה איורים נבחרים של כל מאייר/ת ומתבוננים בסגנון האיור של כל אחד ואחת. בשלב הבא ניתן לדפדף בספר בזוגות ולעקוב אחרי האיורים של אחד ממאיירי הספר. ניתן לנסות לזהות מי אייר שירים נבחרים מהספר.

**מתאים גם ללמידה מרחוק.**

## לאה גולדברג

תוכלו להזמין את התלמידים והתלמידות ללמוד על תולדות חייה של לאה גולדברג, לספר על יצירותיה ולשאל: מה מעניין אתכם לדעת על היוצרת? היכן ניתן להשיג על כך מידע? האם יש יצירה מסוימת שאתם קשורים אליה במיוחד? התלמידות והתלמידים יכולים לשתף את המידע בדרכים מגוונות: לכתוב, להקליט, לצייר ציור רגיל או קומיקס או להציג.

### העשרה:

שרגא בישגדא - לאה גולדברג

הירושה שהותירה לאה גולדברג לכל ילדי ישראל

**ספרים מאת לאה גולדברג שיצאו בספריית פיג'מה:**

יקינתון - ספר על כתיבת השיר "פזמון ליקינתון" ועל הלחנתו גלילאה - ספר בהשראת השיר "כובע הקסמים" מאת לאה גולדברג

המפוזר מכפר אז"ר

מר גוזמאי הבדאי

מעשה בשלושה אגוזים

## קשר עם משפחות

תוכלו להזמין את המשפחות לערב שירי לאה גולדברג שבמהלכו כל משפחה תוכל לעלעל בספר ולקרוא יחד כמה שירים.

בערב זה תוכלו להציג יצירות שהתלמידים והתלמידות יצרו בעקבות השירים, איורים שאיירו ומידע שאספו על לאה גולדברג. תוכלו גם לשיר את שיריה המולחנים. כדאי לעודד את המשפחות לסרוק את הקוד שבגב הספר ולצפות יחד ביצירה נוספת של לאה גולדברג.



### במיוחד לבית

סרקו את הקוד שבגב הספר וצפו ביצירה נוספת של לאה גולדברג. כדאי להעביר למשפחות!



שירים, יצירות והשראה תוכלו למצוא בדף הספר "מה עושות האיילות" בפיינטרסט של ספריית פיג'מה.